

[0198] TA IT FORSTEAN FAN DE ALDFRYSKE OARKONDEN2. *Du(c)ker (ende) spijker*

Hoe raer men jin forsjen kin op al of gjin namme, leart ús O III 39.W103, W135, W159 en W212, it bikende rekkenboek fan Boazum, dat de pastoar, Edo Walkama, byhold yn de jierren 1515-1554. Wy fine dêryn 3 x *Ducker* en 1 x *Duker* neamd. Neffens ús moatte dy as *ducker* en *duker* mei lytse letter skreaun wurde en as namme skrast yn it register: it is gjin namme, mar in soarte fan spiker(s), yn tsjinstelling ta Johan *Duker* van Leyden supprior to Iacopinen to Lyowrd yn O I 336.84, dêr't *Duker* wól in (by-?)namme is.

Hjir folgje de fynplakken mei de omtékst:

O III 39.W103 (oantekening út 1538)

'Item 1 1/2 flams for *Ducker*

Item for speren ende holt ende spijker 26 1/2 st.

Item for ferue

Item fan bijeer'

O III 39.W135 (fan 1539)

'Item utjoun ete xiiii st. fan i weynscot snijen *Ducker* ende spijker to dat wijlft vr de orgel

Item utjoun iiii omkanne hamborger bijeer dae dat wijlft opwon wart ende in de huijs for Janke'

O III 39.W159 (fan 1539)

'Item van *Duker* ende Jacop slotmacker 1/2 fl.'

O III 39.W212 (fan 1542)

'Item utjoun 6 1/2 st. for *Ducker* spijker speren ende Haije arbeidslaen'

As wy dizze sitaten bisjogge, dan falt it alderearst op dat *Ducker* yn binei al dy gefallen neamd wurde yn forbân mei oare boumaterialen:

Ducker, speren, holt, spijker, ferve (en bier foar de toarst)

Ducker ende spijker (en bier)

Ducker, spijker, speren

It is yn 1538/39 in snuorje dat der (om en by it oargel) timmere wurdt yn de tsjerke. Der liket ek fyn timmerwurk mei mank to wêzen; der wurdt praet fan ferve en weynscot snijen en in forwurf boppe it oargel.

Twad is de kombinaesje mei spikers opmerklik: *spijker* is hjir sûnder mis in meartalsfoarm gelyk oan dy fan it iental *spijker*. En dat sil ek sa wêze mei iental *ducker*, meartal *ducker*.

Slagge wy nou it wurdboek fan Waling Dykstra ¹⁾ op, dan lêze wy by *dûker*: 'soort spijker, zonder kop. Pouns-, healpouns-, trijefearns- en fearns-dûkers,

1) W. Dijkstra, Friesch Woordenboek I, Leeuwarden 1900, s. 302.

dus genoemd naar hun gewicht per 100 stuk'. Dit substantyf *dûker*, nederl. *duiker*, platdútsk *düker*, deensk *dykker* sil in ôflieding wêze fan frysk *dûke*, nederl. *duiken*, platdútsk *düken*, deensk *dykke* (lienwurd fan it platdútsk) „earne ûnder of yn weiwurde“, yn dit gefal yn it hout, yn tsjinstelling ta in kopspiker dy't to sjen bliuwt en der net yn wei drevele wurdt.

De *dûker* moat in great forspriedingsgebiet (hawn) hadde, yn nederlânske, fryske en platdútske kontreijen, de hiele sêkust lâns, fan Flaenderen oant Meklenboarch. Njonken Boazum (1538/39) founen wy as âldste plak yn it WNT ¹⁾ *duiker* `spijker met kleinen kop, die geheel in het hout wordt gedreven', in fynplak út it bikende Dagverhaal fan Jan van Riebeek (1652-1662) `2 ~~U~~ *duyckers*', en `duikers zijn spijkers met zeer kleine koppen voor het indrijven' út in boek oer weinmakersfaktael (fan 1907). Yn Gent <sup>2)</sup> wie de *duiker* bikend, `spijker met zeer kleinen kop', yn de Saenkrite ³⁾ `zeker soort van brosse spijkers; spijkers met kleine koppen, die dus geheel in het hout wegduiken. Men heeft 1/4 ponds, 1/2 ponds, 1, 2 tot 6 ponds duikers' (ek hat dat wurdboek noch in sitaet fan 1846), Eastfryslân <sup>4)</sup> hat *düker*, `kleiner Nagel, ohne eigentlichen Kopf, der zum Vernageln feinerer Holzarbeiten gebraucht wird, weil er sich leicht so weit in das Holz eintreiben oder eintauchen lässt, dass später, wenn verkittet, beim Poliren nichts davon zu sehen ist'. Bremen mei omkriten ⁵⁾ hie ek *düker* `ein Nagel mit einem kleinen Kopfe, der sich ganz ins Holz hinein schlagen lässt', fierderop it platdútske Meklenboarch <sup>6)</sup> *düker* `Nagel mit gestauchtem oder schwachem Kopf, der sich in das Holz versenken lässt; häufig zum Vernageln der Fussböden benutzt'. It wurd is yn it Deensk ⁷⁾ ûntliend oan it Platdútsk, *dykker* `søm med meget smaa hoveder (in oar wurdboek <sup>8)</sup> seit `søm med lille hoved'), som kan „dykkes“ under træets overflade', dus spikers mei tige lytse koppen, dy't ûnder it oerflak fan it hout „dûkt wurde“ kinne.

Al de boppesteande omskriuwingen strike wol aerdich meiinoar, allinne Drinte en Grinslân wike neffens de wurdboeken hwat ôf. Bergsma ⁹⁾ seit foar Drinte: `dukertie(n) - kleine koperen spijker met grooten ronden kop' <sup>10)</sup> en neamt dêr ek by `dukerboartien (Koekange)-kleine boor'. Ter Laan ¹¹⁾

1) Woordenboek der Nederlandsche Taal III ^{II en III} ('s-Gravenhage 1916), kol. 3575.

2) Lodewijk Lievevrouw-Coopman, Gents Woordenboek I, (Gent?) 1950, s. 344.

3) G.J. Boekenoogen, De Zaausche Volkstaal, Leiden (1897), kol. 183.

4) J. ten Doornkaat Koolman, Wörterbuch der ostfriesischen Sprache I, Norden 1879, s. 356.

5) Versuch eines bremisch-niedersächsischen Wörterbuchs I, Bremen 1767, s. 267.

6) Wossidlo-Teuchert, Mecklenburgisches Wörterbuch II, Neumünster 1957, kol. 550.

7) Ordbog over det Danske Sprog, tredje bind, København 1921, kol. 1185. Hjir ek noch in hwat platdútsker sitaet: jeg laver alle Slags søm, lige fra *Døkker* til Firtommers' (hja meitsje alle soarten spikers, alhiel fan *Døkker* ôf oant fjouwertomske ta).

8) Nudansk Ordbog, København 1957, s. 185. Hjirby stiet ek neamd *dyknagle* as itselde as *dykker*.

J. Kaper, Dansk-Norsk-Tysk Haand-Ordbog⁴, København 1900, s. 93 neamt *dyknagle* en set it oer mei `Dupeisen'.

9) J. Bergsma, Woordenboek bevattende Drentsche woorden en spreekwijzen, Groningen 1906, s. 96.

10) Dr. J. Naarding koe it foar Drinte sa net, sei er my. In greате roune kop hoechde net neffens him, mar hy wist net hwer't Bergsma it wei hie. Dr. Naarding koe in `dukertien' allinne as in tin spikerke mei in lyts kopke, itselde as `n *doeknageltien*'.

11) K. ter Laan, Nieuw Groninger Woordenboek, Groningen, Den Haag 1929, s. 194.

skriuwt yn syn earste printinge: `duker = taats; knop op een "siddeltòp"; spijkertje met koperen knop' en yn syn twadde printinge <sup>1)</sup> giet er noch hwat fierder mei: `duker

1°. taats; spijkertje met koperen knop. n Duker op n siddeltòp

2°. punaise-, n dukertje'

Mar Molema ²⁾ jowt yn 1888 noch: `duker = kleine ijzeren nagel, zonder kop'. Ek foar Fryslân hat der bitsjuttingsûntjowing west. Dr. Y. Poortinga sei my, dat hja yn it wurdboekapparaet op de Fryske Akadeemje in opjefte (sûnder plak en jiertal) hiene fan D.A. Tamminga (omkriten Frjentsjer?) foar *dûkerke* = punaise. Hy forwiisde my ek nei de Pompeblêdden ³⁾ mei *dûker* = punaise en *fêstdûkerje* = fêstsette mei punaises (allegearre út de omkriten fan Frjentsjer).

Al mei al leauwe wy nei it boppesteande dat wy yn it Rekkenboek fan Boazum to dwaen hadde mei it âldste fynplak fan *dûker* as in soarte fan spiker en dat *Ducker* en *Duker* yn it nammeregister skrast wurde moatte.

1) K. ter Laan, N.G.W., Groningen-Djakarta 1952, s. 197.

2) H. Molema, Wörterbuch der Groningenschen Mundart im neunzehnten Jahrhundert, Norden und Leipzig, 1888, s. 92.

3) De Pompeblêdden VI (1933), s. 24 en De Pompeblêdden XVI (1943), s. 16.